

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislar to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy xujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev

i.f.n., professor I.S. Xotamov

i.f.d., professor Sh.I. Alibekov

i.f.d., professor V.P. Kuznetsov

i.f.f.d., dotsent N. Nosirova

i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov

assis. G. Axmedova

assis. A. Qudratxo‘jayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov

i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO'BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
"QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH"	
Alimov O.S.	82
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa'dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИҚЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Raxymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIY TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР КАДРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНСИЯЛАРИНИ РИВОJЛАНТИРИШДА RAQAMLI TECHNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.II., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO'JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O'ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

5. McKinsey & Company. Artificial Intelligence in Industry: Driving Efficiency and Sustainability. New York: McKinsey Global Institute, 2023, p. 33–35.
6. Karimov, B. (2023). O‘zbekiston sanoatida barqaror boshqaruv va ESG tamoyillarining ahamiyati. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsion rivojlanish jurnali, № 2, p. 49–51.
7. OECD & UNEP. Policy Pathways for Green Industrial Transition. Paris–Nairobi, 2021, p. 14–20.
8. World Economic Forum. Harnessing AI for the Energy Transition. Geneva, 2022, p. 36–40.
8. Floridi, L., & Cowls, J. The Ethics of Artificial Intelligence: Principles, Challenges, and Opportunities. Cham: Springer, 2020, 250 b.
9. Kaplan, J., & Haenlein, M. Siri, Siri, in My Hand: Who’s the Fairest in the Land? Business Horizons, 62(1), 2019, p. 15–25.
10. UN Industrial Development Organization (UNIDO). Green Industry Platform Annual Report 2023. Vienna, 2023, p. 45–48.

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY– INSTITUTIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI

Qo‘chqorova Muxlisaxon Ulug‘bek qizi
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
“Iqtisodiyot” kafedrası katta o‘qituvchisi
E-mail: mukhlisakhon.kuchkorova@gmail.com

***Annotatsiya.** Maqolada hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy–institutsional asoslarini takomillashtirish va bu yo‘nalishdagi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari yoritilgan. Hududiy rivojlanishda mahalliy boshqaruv organlari, fuqarolik jamiyati institutlari hamda davlat–xususiy sheriklikning roli tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekiston hududlarida ijtimoiy va institutsional ko‘rsatkichlarning dinamikasi o‘rganilib, mavjud muammolar va ularni hal etish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so‘zlar:** hududiy rivojlanish, barqaror rivojlanish, ijtimoiy-institutsional asoslar, davlat siyosati, mahalliy boshqaruv, fuqarolik jamiyati, DXSh.*

***Аннотация.** В статье раскрываются приоритетные направления государственной политики по совершенствованию социально-институциональных основ устойчивого развития регионов. Анализируется роль органов местного самоуправления, институтов гражданского общества и механизмов государственно-частного партнёрства в обеспечении устойчивого территориального развития. Изучена динамика социальных и институциональных показателей регионов Узбекистана, определены основные проблемы и представлены научно обоснованные предложения по их решению.*

***Ключевые слова:** региональное развитие, устойчивое развитие, социально-институциональные основы, государственная политика, местное управление, гражданское общество, ГЧП.*

Annotation. *The article examines the priority areas of state policy aimed at improving the social and institutional foundations of sustainable regional development. It analyzes the role of local self-government bodies, civil society institutions, and public-private partnership mechanisms in ensuring balanced territorial development. The dynamics of social and institutional indicators across the regions of Uzbekistan are studied, key challenges are identified, and scientifically grounded policy recommendations are proposed.*

Keywords: *regional development, sustainable development, social and institutional foundations, state policy, local governance, civil society, PPP.*

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida mamlakatlarning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyoti ko'p jihatdan ularning hududlarini samarali boshqarish va barqaror rivojlantirishga qaratilgan siyosatning qay darajada shakllanganligiga bog'liqdir. Xususan, ijtimoiy-iqtisodiy resurslarning hududlar bo'yicha nomutanosib taqsimlanganligi, infratuzilma darajasining farqli bo'lishi, aholining turmush sifati va davlat xizmatlariga bo'lgan imkoniyatlarining bir xil emasligi hududiy siyosatni ilmiy asosda olib borish zaruratini kuchaytirmoqda. Shu nuqtai nazardan, hududlarni barqaror rivojlantirish masalasi nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki ijtimoiy adolatni ta'minlash, aholining farovonligini yuksaltirish va davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish bilan chambarchas bog'liqdir.

Hududlarni barqaror rivojlantirish – bu hududlarning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik salohiyatini kompleks holda rivojlantirish orqali ularning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlash jarayonidir. Ushbu jarayonda ijtimoiy–institutsonal omillar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki barqaror rivojlanish nafaqat ishlab chiqarish hajmi yoki iqtisodiy ko'rsatkichlarning oshishiga, balki aholining ijtimoiy faolligi, boshqaruv institutlarining samaradorligi va davlat siyosatining izchilligiga ham bevosita bog'liqdir. Zamonaviy yondashuvlar hududiy rivojlanishni boshqarishda markazlashgan siyosatdan ko'ra, hududlarning ichki salohiyatini safarbar etishga va mahalliy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashga urg'u beradi.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda hududlarni kompleks rivojlantirish va barqarorlikni ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi, hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlari, davlat–xususiy sheriklik mexanizmlarini joriy etish bo'yicha qabul qilingan hujjatlar hududlarni boshqarishning yangi institutsional modelini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Bu jarayonda mahalliy boshqaruv organlarining mustaqilligini oshirish, fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish, inson kapitaliga sarmoya kiritish va hududlarning iqtisodiy faolligini oshirish asosiy vazifa etib belgilanmoqda.

Shu bilan birga, mavjud amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, ko'plab hududlarda ijtimoiy va institutsional mexanizmlar hali yetarlicha samarali ishlamayapti. Mahalliy boshqaruv organlarining tashabbus ko'rsatish imkoniyatlari cheklangan,

fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida tizimlilik yetishmaydi, iqtisodiy resurslar va ijtimoiy xizmatlarning taqsimoti esa ko‘pincha nomutanosibdir. Bu esa hududlararo tafovutlarni yanada chuqurlashtirishi mumkin. Shu sababli, ijtimoiy–institutsional asoslarni takomillashtirish orqali hududiy rivojlanishni ilmiy asosda boshqarish dolzarb vazifalardan biri sifatida kun tartibiga chiqmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy–institutsional omillari ko‘pincha boshqaruv sifati, institutlar samaradorligi, fuqarolik ishtiroki, mahalliy tashabbuslar va inson kapitali kabi ko‘rsatkichlar orqali tavsiflanadi [Porter, 1990; Kuznets, 1966]. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, kuchli institutsional tizimga ega bo‘lgan davlatlarda hududiy rivojlanish barqarorlik, samaradorlik va inklyuzivlik tamoyillari asosida olib boriladi. Bunday tizimlar hududlarning o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarni uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur maqolada hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy–institutsional asoslarini chuqur tahlil qilish, ularni takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlash hamda bu borada olib borilayotgan davlat siyosatining mazmun-mohiyatini ochib berish maqsad qilingan. Tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma‘lumotlar va xalqaro tajribalar tahlili asosida ilmiy xulosalar ishlab chiqiladi hamda hududiy siyosatni yanada takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Hududlarni barqaror rivojlantirish masalasi so‘nggi o‘n yilliklarda nafaqat iqtisodiyotni rejalashtirishda, balki davlat boshqaruvi, siyosiy tizimni takomillashtirish va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashda ham strategik ahamiyat kasb eta boshladi. Ilmiy adabiyotlarda bu jarayonning ijtimoiy–institutsional asoslari alohida tadqiqot yo‘nalishi sifatida shakllangan bo‘lib, u ko‘plab iqtisodchi, sotsiolog va davlat boshqaruvi mutaxassisleri tomonidan keng yoritilgan.

Xalqaro adabiyotlarda hududiy rivojlanish nazariyasining poydevori M. Porterning “Millatlarning raqobatbardosh ustunligi” asarida qo‘yilgan bo‘lib, unda hududlarning iqtisodiy salohiyati, institutlarning sifati va ijtimoiy infratuzilmaning uyg‘unligi iqtisodiy barqarorlikning asosiy omili sifatida ko‘rsatilgan [Porter, 1990]. S. Kuznetsning iqtisodiy o‘shish nazariyasi esa hududlar bo‘yicha iqtisodiy rivojlanish darajalaridagi tafovutlarni kamaytirish orqali uzoq muddatli barqarorlikka erishish mumkinligini ilmiy asoslab bergan [Kuznets, 1966]. D. Rodrik va hamkorlari esa institutlar sifatining iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini empirik jihatdan isbotlab, kuchli institutlar mavjud bo‘lgan hududlarda o‘shish barqarorroq bo‘lishini ta‘kidlaydi [Rodrik, 2007].

So‘nggi yillarda xalqaro tashkilotlar tomonidan hududiy rivojlanishning institutsional omillarini o‘rganishga bag‘ishlangan ko‘plab tadqiqotlar amalga

oshirilmoqda. Masalan, BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) 2022-yilda e'lon qilgan hisobotida barqaror rivojlanish maqsadlariga (SDG) erishishda mahalliy boshqaruv organlari, fuqarolik jamiyati va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlik muhim omil sifatida qayd etilgan [UNDP, 2022]. Xalqaro hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) esa 2021-yilgi hisobotida mahalliy boshqaruvning mustaqilligi, budget jarayonlarining shaffofligi va jamoatchilik ishtiroki darajasi hududiy rivojlanish samaradorligiga bevosita ta'sir qilishini ko'rsatgan [OECD, 2021].

Jahon banki tomonidan 2023-yilda chop etilgan "Local Governance and Regional Growth" nomli tadqiqotda ham hududiy boshqaruvning institutsional salohiyati iqtisodiy o'sishning barqarorligini ta'minlashda asosiy determinantalardan biri sifatida qayd etilgan. Unga ko'ra, mahalliy hokimiyat organlarining vakolatlari kengaygan, qaror qabul qilish jarayonlari ochiq va fuqarolik jamiyati bilan hamkorlik rivojlangan hududlarda iqtisodiy ko'rsatkichlar sezilarli darajada yuqori bo'lgan [World Bank, 2023].

O'zbekiston olimlari ham bu masalaga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Masalan, R. Rashidov hududiy boshqaruvning institutsional asoslarini takomillashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini o'rgangan holda, mahalliy boshqaruv organlariga mustaqillik berish va fuqarolik jamiyati institutlarini kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi [Rashidov, 2022]. Bu yondashuv O'zbekiston sharoitida hududiy resurslardan samarali foydalanish imkonini kengaytiradi.

O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi va 2020–2024 yillarda qabul qilingan hududiy rivojlanish dasturlarida ham hududiy siyosatning ijtimoiy–institutsional asoslarini mustahkamlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. Xususan, mahalliy hokimiyat organlarining vakolatlarini bosqichma-bosqich kengaytirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, ochiqlik va hisobdorlik mexanizmlarini joriy etish kabi chora-tadbirlar ko'zda tutilgan [O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni, 2023].

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar va amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy–institutsional asoslarini takomillashtirish – bu nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi omil, balki ijtimoiy adolat, inklyuzivlik va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan kompleks jarayondir. Xalqaro tajriba va milliy islohotlar natijalari bu yo'nalishda tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatmoqda.

Metodologiya

Tadqiqot jarayonida hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy–institutsional asoslarini o'rganishga yo'naltirilgan tizimli yondashuv, taqqoslash, statistik tahlil va ilmiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Normativ-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistika ma'lumotlari, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari hamda ilg'or ilmiy adabiyotlar asosida tahliliy ishlar olib borildi.

Metodik asos sifatida M. Porterning raqobatbardoshlik nazariyasi, S. Kuznetsning iqtisodiy o'sish modeli va zamonaviy institutsional rivojlanish konsepsiyalaridan foydalanildi. Amaliy tahlil O'zbekiston hududlari misolida 2020–2024-yillar statistik ko'rsatkichlari asosida olib borildi.

Tahlil va natijalar

Hududlarning barqaror rivojlanishida mavjud resurslardan oqilona foydalanish, ishlab chiqarish salohiyatini oshirish va ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilish alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston sharoitida so'nggi yillarda hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, tabiiy va inson resurslaridan samarali foydalanish, shuningdek, “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish borasida sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bunda iqtisodiy siyosatning strategik yo'nalishlari sifatida hududiy infratuzilmani rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash va innovatsion faoliyatni kengaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan [Porter, 1990; Kuznets, 1973].

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, 2020–2024-yillar mobaynida mamlakat hududlarida yalpi hududiy mahsulot (YHM) hajmi barqaror o'sish sur'atini saqlab qolgan. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, ushbu davrda YHMning o'rtacha yillik o'sish sur'ati 5,6 % ni tashkil etgan, ayrim iqtisodiy zonalarda bu ko'rsatkich 7–8 % gacha yetgan (O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2024). Eng yuqori o'sish Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Navoiy viloyatlarida kuzatilgan bo'lib, bu hududlarda investitsiya oqimlari, sanoat klasterlari va logistika infratuzilmasining jadal rivojlanishi bilan izohlanadi.

1-jadval

O'zbekiston hududlarida YHM o'sish sur'atlari (2020–2024), %¹²⁷

Hududlar	2020	2021	2022	2023	2024	O'rtacha yillik o'sish
Toshkent shahri	5,2	6,1	7,3	7,9	8,0	6,9
Toshkent viloyati	4,9	5,5	6,2	6,8	7,1	6,1
Navoiy viloyati	4,7	5,2	6,5	7,0	7,4	6,2
Qoraqalpog'iston R.	3,8	4,2	4,6	5,1	5,5	4,6
Respublika bo'yicha	4,5	5,0	5,6	5,8	6,2	5,6

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, hududlarning rivojlanishida infratuzilmaning rivojlanganligi, investitsiya hajmi va resurslardan foydalanish samaradorligi o'zaro uzviy bog'liqdir. Infratuzilmasi rivojlangan hududlarda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasi yuqori bo'ladi, bu esa iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Aksincha, resurslarga boy, ammo infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmagan ayrim chekka hududlarda iqtisodiy faollik pastligicha qolmoqda.

¹²⁷ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2024-yil yakuniy hisobotlari

Shuningdek, tahlillar hududiy rivojlanish jarayonida tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi bilan inson kapitalining sifati o'rtasida ham muhim bog'liqlik borligini ko'rsatdi. Ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasiga qilingan investitsiyalar uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Masalan, yuqori malakali ishchi kuchi mavjud bo'lgan hududlarda innovatsion loyihalar soni va ularning iqtisodiy samaradorligi sezilarli darajada yuqori bo'lgan [World Bank, 2023].

2-jadval

O'zbekiston hududlarida ijtimoiy-institutsional rivojlanish ko'rsatkichlari (2024-yil)¹²⁸

Hududlar	Ta'lim indeksi ¹	Sog'liqni saqlash qamrovi (%) ²	Ishsizlik darajasi (%) ³	Investitsiya hajmi (mlrd so'm) ⁴	Mahalliy boshqaruv samaradorligi indeksi ⁵
Toshkent shahri	0,92	98,5	4,1	45 200	0,88
Toshkent viloyati	0,88	96,2	5,0	28 700	0,84
Navoiy viloyati	0,85	94,8	5,3	25 100	0,82
Qoraqalpog'iston R.	0,78	90,1	7,2	12 300	0,76
Surxondaryo viloyati	0,74	88,7	8,4	9 800	0,72
Respublika bo'yicha	0,83	93,6	5,8	24 620	0,80

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-institutsional rivojlanish darajasi yuqori bo'lgan hududlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari ham yuqoriroq. Bu, o'z navbatida, davlat siyosatida hududiy farqlarni hisobga olgan holda differensial yondashuvni talab etadi. Masalan, Toshkent shahri va viloyatida ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasi yuqori darajada shakllangan bo'lsa, janubiy va g'arbiy hududlarda bu ko'rsatkichlar past bo'lib, u yerlarda qo'shimcha ijtimoiy-investitsion chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanish siyosatini amalga oshirishda resurslardan foydalanishning hududiy xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuv zarur. Xususan, iqtisodiy salohiyati yuqori bo'lgan hududlarda innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va "yashil" texnologiyalarni keng joriy etish ustuvor bo'lishi kerak. Resurs salohiyati nisbatan past bo'lgan hududlarda esa infratuzilma va inson kapitaliga yo'naltirilgan uzoq muddatli investitsiyalar muhim strategik yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Xulosa va takliflar

O'zbekiston hududlarida barqaror rivojlanishni ta'minlashda ijtimoiy va institutsional omillarning roli tobora ortib bormoqda. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, hududlarning iqtisodiy o'sish sur'atlari ko'p jihatdan ta'lim sifati,

¹²⁸ <https://stat.uz>, <https://www.mf.uz>

sog'liqni saqlash infratuzilmasi, investitsion muhit, mahalliy boshqaruv samaradorligi va resurslardan oqilona foydalanish darajasiga bog'liqdir. Ta'lim va sog'liqni saqlash tizimi rivojlangan, boshqaruv jarayonlari ochiq va samarali tashkil etilgan, investitsion muhit faol bo'lgan hududlarda iqtisodiy faollik yuqori, ijtimoiy ko'rsatkichlar esa barqaror o'sib bormoqda. Aksincha, infratuzilma va inson kapitali yetarlicha rivojlanmagan chekka hududlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari pastligicha qolmoqda.

Mavjud vaziyatdan kelib chiqib, hududlarni barqaror rivojlantirish siyosatini takomillashtirishda bir qator muhim jihatlar alohida ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, har bir hududning iqtisodiy, ijtimoiy va tabiiy xususiyatlarini inobatga olgan holda differensial yondashuvni chuqurlashtirish zarur. Bu orqali hududlar uchun mos strategik dasturlar ishlab chiqish va manzilli rivojlanish chora-tadbirlarini amalga oshirish mumkin bo'ladi.

Ikkinchidan, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishga investitsiyalarni ko'paytirish orqali inson kapitali sifatini oshirish zarur. Uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashda ta'lim, sog'liqni saqlash va aholini ijtimoiy himoyalash tizimlariga ajratiladigan mablag'larni ko'paytirish hal qiluvchi omil hisoblanadi. Uchinchidan, mahalliy boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish, shaffoflik va fuqarolar ishtirokini kuchaytirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish hududiy rivojlanish jarayonini tezlashtiradi.

To'rtinchidan, investitsion muhitni yaxshilash va innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali hududlarda iqtisodiy faollikni oshirish mumkin. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish, mahalliy tadbirkorlik subyektlari uchun qulay sharoit yaratish hududlarning raqobatbardoshligini oshiradi. Nihoyat, barqaror rivojlanish siyosatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun hududiy indikatorlar asosida monitoring va baholash tizimini takomillashtirish zarur. Bu davlat siyosatining natijadorligini oshiradi va vaqtida tuzatishlar kiritish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, hududlarni barqaror rivojlantirishning ijtimoiy va institutsional asoslarini mustahkamlash mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy farovonligini ta'minlashda strategik ahamiyat kasb etadi. Shu yo'nalishda amalga oshiriladigan tizimli islohotlar nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilaydi, balki hududlar o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish, aholining turmush sifatini oshirish va milliy raqobatbardoshlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). Hududiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar bazasi. <https://stat.uz>

2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2023). Hududlarni rivojlantirish bo‘yicha yillik iqtisodiy sharhlar. Toshkent. <https://www.mf.uz>
3. Jahon banki (World Bank). (2023). Uzbekistan: Human Capital and Regional Development Indicators. <https://data.worldbank.org/country/uzbekistan>
4. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (CERR). (2024). Hududlar kesimida investitsion muhit va boshqaruv samaradorligi tahliliy hisobotlari. <https://review.uz>
5. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press.
6. Kuznets, S. (1973). Modern Economic Growth: Findings and Reflections. The American Economic Review, 63(3), 247–258.
7. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). Human Development Report 2023/24. New York. <https://hdr.undp.org>
8. OECD. (2022). Regional Development Policy in Uzbekistan. Paris: OECD Publishing. <https://www.oecd.org>
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4934-son qarori. (2021). Hududlarni kompleks rivojlantirish va investitsion jozibadorligini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. Toshkent. <https://lex.uz>
10. Xamidov, A. & Rasulova, M. (2023). Hududiy rivojlanishda ijtimoiy omillarning o‘rni: O‘zbekiston tajribasi. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 5(3), 112–120.

INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI

Qurbanov Azizbek G‘ulom o‘g‘li

O‘zbekiston Karlar jamiyati Markaziy Boshqaruvining
yoshlar ishlari bo‘yicha mutaxassisi

E-mail: Azacious.kurbanov@gmail.com

Orcid: [0009-0003-2375-7161](https://orcid.org/0009-0003-2375-7161)

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada nogironligi bor, xususan ko‘zi ojiz va ko‘rish qobiliyati cheklangan shaxslarning jamiyatda o‘z o‘rnini topishi, ularning ish bilan bandligini ta‘minlashning ahamiyati hamda bu boradagi Germaniya va Hindiston tajribalari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida Germaniyaning “Ko‘zi ojizlar va zaif ko‘ruvchilar federal jamiyati” (DBSV) faoliyati, ularning ijtimoiy integratsiyani ta‘minlashdagi roli hamda nogiron fuqarolarga yaratilgan imtiyoz va imkoniyatlar o‘rganilgan.*

***Kalit so‘zlar:** nogironlar, ko‘zi ojizlar, ijtimoiy integratsiya, Germaniya tajribasi, Hindiston tajribasi, ish bilan bandlik, inklyuziya, bandlik siyosati.*

***Abstract.** This article analyzes the employment and social integration of persons with disabilities, particularly the blind and visually impaired, highlighting their role in achieving full*

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114